

El document del mes de març de l'AMR

Maria Sala i Pepe Trull, de Roses a l'exili

Els records de Mèxic en un àlbum

Dades arxivístiques

CAT AMR 12.13. Família Sala Trull, col·lecció fotogràfica, Àlbum de l'exili a Mèxic del matrimoni Maria Sala i Josep Trull, 252 fotografies, 1943-1949.

Història arxivística

La documentació del matrimoni Maria Sala Coll i Josep Trull Costa va ingressar el mes d'octubre de 2015 de la mà de la seva neboda, Carme Poyato Sala. No es descarten més ingressos de documents relatius al fons conservats per la donatària. Anteriorment, aquesta documentació havia estat conservada sempre per la família de la donatària.

Contingut

Al llarg de la seva estada a Mèxic Maria Sala i Pepe Trull van confeccionar un àlbum de 252 fotografies que reflecteix la seva vida quotidiana a l'exili des de la seva arribada al país nordamericà el mes d'octubre de 1941. Hi ha fotografies de la seva casa, de la feina, de trobades amb altres exiliats, d'excursions i viatges per diversos indrets turístics de Mèxic, tals com Districte Federal, Veracruz, Boca del Río, Villa de Guadalupe, San Juan de Teotihuacán, etc.

S'han triat dues fotografies que permeten conèixer els dos vessants de la seva estada mexicana: la vida pública i la vida més privada. La primera foto escollida és la de la

trobada del matrimoni amb un grup de catalans en una ofrena floral davant del monument a la Independència de Ciutat de Mèxic. La importància de l'acte es palesa amb la roba de mudar que porten tots els assistents. Molt segurament es tracta de l'ofrena floral que es va realitzar en el transcurs dels II Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a la capital mexicana el maig de 1942. Destaca al centre del grup la figura del doctor August Pi-Sunyer, acompanyat de la seva esposa. A la part dreta del grup hi ha en Pepe Trull i la Maria Sala (amb una bossa a la mà). La imatge té una importància històrica molt remarcable, atès que hi apareixen els membres organitzadors d'aquest certamen literari.

La segona foto destacada és al menjador de la seva casa familiar. La Maria Sala és la cap de taula, acompanyada d'una noia mexicana i un grup dels seus alumnes. Al mirall del darrera es reflexa Pepe Trull, que exercia de fotògraf per a l'ocasió. Els comensals mengen en un plat fondo alguna recepta cuinada per la minyona, que a la foto encara portava el davantal.

Dinar al menjador de la casa de la Maria i en Josep

Context

L'àlbum de fotografies neix d'un fet ben concret i trist: perdre la Guerra Civil davant del feixisme. Al final del conflicte, l'any 1939, el matrimoni Maria Sala Coll (Roses, 1913) i Josep Trull Costa (Roses, 1908) va agafar el camí de l'exili cap a França on van passar els primers anys d'exili fins al setembre de 1941.

La seva ideologia republicana i els seus lligams amb les elits polítiques i culturals republicanes catalanes van fer el còctel perfecte perquè haguessin d'exiliar-se. Tots dos perillaven si restaven a Catalunya, sobretot en Pepe, com el coneixien, atès que era

capità de l'exèrcit republicà i fiscal del Tribunal permanent del XVIII Cos de l'Exèrcit, càrrec exercit des de juny de 1938. Sabem que, com a mínim, des de 1932 feia carrera a l'exèrcit, quan formava part com alferes del regiment número 10. Va ser també tinent auditor en campanya i capità del cos jurídic militar. Exercia, a més a més, d'advocat al bufet de l'advocat i polític Rafael Closas Cendra, de Barcelona. Per la seva banda, Maria Sala era mestra d'ensenyament primari i el 1933 ja es documenta que exercia el magisteri a la província de Barcelona.

Durant els anys de la Segona República, el matrimoni vivia a la plaça de la Font Catalana, 3, al barri del Guinardó de Barcelona. Als anys trenta, era un barri de classe mitjana conformat per cases unifamiliars amb hortet. A Roses, per la seva banda, tenien les cases dels pares, on anaven a estiuejar.

Passats quasi tres anys de residència a França i després del pas d'en Josep per un camp de concentració, la parella va arribar a Marsella per començar el seu períple americà. Varen embarcar el 8 de setembre de 1942 a bord del *Maréchal Lyautey*. D'allà van anar a Orà i Casablanca, on arribaren set dies després, en un viatge molt desagradable i en unes condicions dures. El 21 de setembre salparen del Marroc a bord del vaixell portuguès *Nyassa*. En aquest segon viatge van tenir unes condicions millors i el 12 d'octubre, irònicament, van arribar a Veracruz, Mèxic. En ambdós viatges anaven acompanyats de prop de dos centenars de catalans, entre els quals hi havia advocats, metges, funcionaris, artistes, escriptors, militars i mestres, que buscaven una oportunitat de refer les seves vides al Nou Món, lluny del feixisme que controlava gran part del continent europeu.

Van ser acceptats com a exiliats polítics a Mèxic el mateix mes d'octubre i van obtenir el permís de residència per cinc anys gràcies a les gestions del JARE (Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles). De la seva vida a Ciutat de Mèxic, on es van establir, se'n sap poca cosa, però l'àlbum de fotos ajuda a contextualitzar la seva vida a l'exili. La Maria va continuar exercint el seu ofici de mestra en una escola de nens i nenes. Com hem vist, fins i tot, hi ha fotografies dels alumnes de l'escola a casa seva. Per la seva banda, Pepe Trull va estar molt marcat per la tuberculosi que va contraure, amb tota seguretat al camp de concentració francès.

Acabat el permís de residència com a exiliats van tornar a Catalunya. El 1948 Josep Trull es va estar de visita tres mesos a la casa dels seus pares a Roses, amb el permís del govern espanyol, això sí, sota la vigilància gens discreta de la Guàrdia Civil. Va ser a Roses del 12 de juliol al 28 de setembre, sense tenir «anormalidad alguna con relación a su conducta», segons el sergent del lloc de Roses Manuel Villadunga Real. La casa dels pares era al carrer del General Aranda, 17 (actual carrer de la Trinitat, 3). En acabar l'estada va tornar a la casa del Guinardó, segons el Cap Superior de Policia de Barcelona. El pas per Roses no fou suficient per la seva salut i el 1949 va morir de la tuberculosi que l'afectava des de feia anys.

El retorn a Catalunya va estar marcat per les dificultats de Maria Sala per recuperar la seva plaça de mestra. Fou destinada provisionalment a Ripoll i, finalment, a Roses, on acabà la seva carrera professional el 1972, fent classes particulars i cuidant a la seva sogra.

Les dues fotografies i aquestes quatre ratlles són un homenatge al matrimoni Sala Trull, que va patir l'exili i després la repressió en una Catalunya sota el jou del feixisme espanyol i l'autarquia. Un esquer perquè els historiadors segueixin, esperem, investigant.

Més informació

Artur Bladé Desumvila, *El meu Rovira i Virgili i La vida d'un català excepcional. Antoni Terré, de Móra d'Ebre*, Obra completa, volum 4, Cossetània Edicions, 2007
AMR, Dossier Maria Sala Coll i Josep Trull Costa.